

SZAKMAI BESZÁMOLÓ AZ NKA 3506/01797 SZÁMÚ
'INSTRUMENTA BALNEARIA. AZ ÉV SZAK MŰTÁRGYA - 2012 NYÁR'
CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGVALÓSÍTÁSÁRA, A KAPCSOLÓDÓ KIADVÁNY
MEGJELENTETÉSÉRE ÉS PEDAGÓGIAI PROGRAM MEGRENDEZÉSÉRE
CÍMŰ PÁLYÁZATÁHOZ

2012. június 5 – szeptember 2. között volt látható 'Bene lava – Jó fürdőzést!' címmel¹ az Antik Gyűjtemény 'Az évszak műtárgya' kiállításorozatának 35. tárlata a Szépművészeti Múzeum Reneszánsz Csarnokában. A kiállítás költségeinek jelentős részét a Nemzeti Kulturális Alap támogatása biztosította. (A kiállításához tartozó nyomtatott leporellót más forrásból sikerült megjelentetnünk.)

A kiállítás a Nemzeti Múzeum Római Gyűjteményének és a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteményének együttműködésével valósult meg. Középpontjában az Antik Gyűjtemény egykor hamisítványként számon tartott és raktárban őrzött ún. négerbüszt alakú olajos edénye állt, amelyet nemrégiben Mráv Zsolt, a Római Gyűjtemény munkatársa eredeti ókori tárgyként azonosított. Ebből kiindulva a kiállítás témája a római fürdőkultúra volt, a bemutatott tárgyak pedig jellegzetes császárkori fürdőeszközök, *instrumenta balnei*: négy bronz anthropomorf olajos edény, két, a testről az olaj eltávolítására szolgáló bronz kaparó (*strigilis*) és a víz merítésére használt mosdótál. A készletet egy lófejjel díszített bronz mécses és egy összecsukható vasszék egészítette ki, amelyeket szintén magukkal vihettek a jómódú fürdőzni vágyók. A kilenc tárgy közül három olajos edényt, az Érdén talált, vésett díszítésű strigilist és vasszékot a Nemzeti Múzeum kölcsönözte a kiállításra. A vasszék hiányzó ülökéjét bőrből rekonstruáltuk.

A kiállítás installációja szervesen illeszkedett 'Az évszak műtárgya' sorozat látványtervébe (1. kép). A tárgyakat a nyári kiállításokon szokásos, sárga színűre dukkózott posztamensekre helyeztük. A vitrin mellett kétoldalt álló paravánokra angol és magyar nyelvű tárgymegnevezések és szintén két nyelvű feliratokkal ellátott illusztrációk kerültek. Az öntapadós szövegeket és képeket kasírozással rögzítettük. A paraván mellé helyezett, sárgára festett állványon kapott helyet a gyerekeknek készített múzeumpedagógiai feladatlap (ld. mellékelve). A kiállítás plakátját a Reneszánsz Csarnok bejáratánál helyeztük el. A paravánok dukkózása, a rájuk helyezett öntapadós szövegek, képek elkészítése és kasírozása, a szövegek fordítása, a szövegek és képek elhelyezésének, valamint a múzeumpedagógia feladatlapnak (2. kép) és a plakátnak (3. kép) a

¹ A pályázatban 'Instrumenta balnearia' munkacímmel szerepelt a kiállítás.

grafikai tervezése a pályázati támogatásból valósult meg. A grafikai terveket Bárd Johanna grafikusművész, a kiállítás-sorozat emblémájának és leporellójának tervezője készítette.

A kiállított tárgyak bronzból és vasból készültek, ezért a kölcsönző Nemzeti Múzeum a műtárgyai számára meghatározott állandó relatív páratartalmat és hőmérsékletet kért az egyébként nem klimatizált vitrinen belül. Mivel a pályázati támogatás összege az eredetileg kértnek mintegy a fele volt és a megvásárolni kívánt műtárgyvédelmi eszköz (ún. miniklíma berendezés) támogatási jogcímként nem szerepelt a támogatási szerződésben, a műtárgyvédelmet viszont meg kellett oldanunk, ezért olcsóbb megoldást választottunk: a vitrinbe egy perforált tetejű posztamensbe ProSorb páramentesítő kazettákat építettünk be. Ezek azonban nem pótolták maradéktalanul az eredetileg tervezett miniklíma eszközt, ugyanis a hőmérséklet szabályozására nem alkalmasak.

A kiállítás nem csupán felnőttek, hanem gyerekek számára is érdekes témát dolgozott fel, ami jól illeszkedett az Antik Gyűjtemény Éős múzeumpedagógiai programja által 2012. június 18 – július 27. között megrendezett nyári táborok tematikájához. A 10–14 éves gyerekeknek három turnusban szervezett tábor (jún. 18–22, jún. 25–29, júl. 23–27.) témáját az ókori versenyjátékok, olimpia, gladiátori játékok alkották. Minden tábori turnus 2. napján (azaz június 19-én, 26-án és július 24-én) a gyerekek a testedzéshez kötődő fürdés, testápolás témájával foglalkoztak az állandó antik kiállításon, valamint 'Az évszak műtárgya' sorozat 2012. nyári, Bene lava – Jó fürdőzést! című kiállításán. Az utóbbi helyszínén, a múzeum Reneszánsz Csarnokában feladatlapok segítségével dolgozták fel a római fürdőkultúra és az ehhez kapcsolódó köz- és magánépületeket díszítő műalkotásokhoz és berendezési tárgyakhoz kötődő kérdéseket (4. kép). 15–20 perc önálló munkát követően a foglalkozásvezető irányításával ellenőrizték a kérdésekre adott válaszokat. A foglalkozásokon készített fotók elérhetők az alábbi oldalon:

http://www2.szepmuveszeti.hu/eos/galeria/az_evszak_mutargya_2012_nyar_-_instrumenta_balnearia_c_kiallitashoz_kotodo_foglalkozason_keszult_fotok.

A tapasztalatok szerint a gyerekeknek tetszett a téma és motiváltak voltak a feladatok megoldásában, amely többnyire helyesen sikerült. A gyerekek visszajelzéséből kiderült, hogy sem a strigilist, sem az ókori olajmécesek működési elvét nem ismerték korábban. Előbbit a feladatlap segítségével, utóbbit a foglalkozásvezető feladatlapához fűzött kiegészítő információi alapján ismerhették meg.

Mindhárom tábori turnusban 17 gyerek vett részt, így összesen 51 gyerek ismerkedett meg a római fürdőzési szokásokkal 'Az évszak műtárgya' 2012. nyári kiállítása és a hozzá készített képes illusztrációkkal kiegészített feladatlap segítségével. A táborozókon kívül a többi látogató számára is elérhetővé tettük a feladatlapot. A kiállítás teljes nyitvatartási ideje alatt mintegy 300 darab feladatlapot vittek magukkal a látogatók a kiállítás mellett elhelyezett állványról. A feladatlap az

Antik Gyűjtemény honlapján 'Az évszak műtárgya' és az Éós program oldalán digitális formában is elérhető, letölthető és kinyomtatható (ld.

http://www2.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/eos/hu/az_evszak_mutargya_-_kapcsolodo_muzeumpedagogiai_programok és

http://www2.szepmuveszeti.hu/eos/feladatlapok/bene_lava_-_jo_furdozest).

A kiállítás digitális változata a nyitva tartás telje ideje alatt magyarul és angolul is megtekinthető volt a Szépművészeti Múzeum és az Antik Gyűjtemény honlapján is. Ezek az Antik Gyűjtemény honlapján az Archívum rovatban továbbra is elérhetők (5. kép). Az antik honlapon belül 'Az évszak műtárgya' kiállítássorozat oldalán a pályázati támogatásnak köszönhetően bővíteni tudtuk a digitális megjelentetés lehetőségeit. Hat almenüpontot alakítottunk ki, ahonnan közvetlenül elérhetők a sorozat eddigi tárlatainak enteriőrfelvételei (Enteriőr-képek), az ismertetőszövegek a bemutatott tárgyak fotóival (Archívum), az elmúlt egy év kiállításaihoz készített nyomtatott leporellók digitális változata (Leporellók; a 2003-tól megjelent leporellók digitalizálása folyamatos, az év végére mind a 36 eddig megjelent leporelló felkerül) és a kiállításokhoz készített plakátok (Plakátok). Megvalósult a kiállításhoz kapcsolódó múzeumpedagógiai feladatlap digitális változatának bekötése (Kapcsolódó múzeumpedagógiai programok) és felkerült az eddigi kiállítások létrehozásában közreműködők névsora is (A kiállítások létrehozói). Mindez megtekinthető a http://www2.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/evszak_mutargya/evszak.php oldalon. A kiállításhoz kapcsolódó múzeumpedagógiai feladatlap az Éós program oldalán is elérhető a <http://www2.szepmuveszeti.hu/eos/feladatlapok> címen.

A pályázati támogatásból kialakítottuk mindennek az angol nyelvű változatát is, ez a http://www2.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/evszak_mutargya/evszak_en.php oldalon érhető el.

'Az évszak műtárgya' 2012. nyári tárlata a Szépművészeti Múzeum állandó kiállításaira váltott jeggyel volt látogatható. A kiállítás múzeumon belüli központi elhelyezkedése (Reneszánsz Csarnok) és könnyű megközelíthetősége (a belépőjegy felmutatása nem szükséges) lehetővé tette, hogy csak az időszak kiállításokra váltott jeggyel érkező múzeumlátogatók is megtekinthessék ezt a kiállítást. A kétnyelvű feliratok és a leporelló formában kinyomtattott angol és magyar nyelvű ismertetőszöveg révén pedig a külföldi vendégekkel is bővült a látogatók száma. Becsléseink szerint ez a kiállítás teljes nyitvatartási ideje alatt (június, július, augusztus) mintegy 72 000 főt jelentett.²

² A Szépművészeti Múzeum Gazdasági Osztályának 2012 június, július és augusztus hónapokra vonatkozó jegyeladási adatai alapján.

A kiállítás célcsoportja a laikus közönség mellett a tágabb értelemben vett szakmai közönség (történészek, régészek, művészettörténészek) is volt. Ezért a 'Bene lava – Jó fürdőzést!' című kiállításról elsősorban szakmai és programajánló internetes oldalak számoltak be. A Zugló Tv kiállítás-ismertető felvételt is készített. A sajtómegjelenéseket az antik honlap Mnemosyné oldalán az Échó rovatban gyűjtöttük össze. Ez a http://antik.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/echo.php?g=4 oldalon érhető el. A kiállítás fotókkal illusztrált ismertetőszövegét az Ókor c. folyóirat is publikálja a november közepén megjelenő 2012/3. számában.

A pályázat szakmai beszámolója megtalálható a Szépművészeti Múzeum honlapján a http://www.szepmuveszeti.hu/documents/szakmai_beszamolo_instrumenta_balnearia.pdf címen.

Budapest, 2012. október 24.

Dági Marianna
Antik Gyűjtemény
a pályázat felelőse

1. Az évszak műtárgya – 2012. nyári kiállítás enteriőr felvétele

Bene lava

Jó fürdőzést!
 FELADATLAP 10–14 ÉVES GYEREKEKNEK

Az évszak műtárgya – 2012. nyár
 Szépművészeti Múzeum, Antik Gyűjtemény

A rómaiak gyakran és szívesen jártak fürdőbe. Ehhez a legtöbbször testedzés is kötődött: a közfürdők épületében sportolásra alkalmas csarnokok is voltak.

A fürdőbe igyekvők, mint ahogy ma is, magukkal vitték a szükséges felszerelést. Ezek közül néhányat láthatasz az üveglárta jobb oldalán felállított paravánon található fotók egyikén.

Nézd meg ezt a képet nagyban a paravánon. Egy fürdőzéshez szükséges kelléket bizonyára felismeresz rajta. Írd ide a nevét: _____
 Egy másik tárgyat talán nehezebb felismerni, de ezt ma is mindenki használja a fürdőzés végén! A paravánon a szomszédos képen, ami egy másik mozaikot ábrázol, a szolgák kezében és az ülő férfin is láthatasz ilyeneket. Mi ez? _____

Az előző két tárgy körül három példányt is láthatasz egy újabb tárgyból. Ugyanez a tárgy bukkan fel ezernyi mozaikon:

Ezt és még más kelleket is győrné fűzve hordozták magukkal a fürdőző polgárok (vagy az őket kísérő szolgák), úgy, mint egy kisértet. Nézd meg nagyban a fotót a paravánon. Felismered-e, hogy a mozaikon ábrázolt férfi kezében lévő tárgyak hol láthatók a vitrinben kiállítva?

Írd ide a számokat, amelyekkel a vitrinben jelölték őket, a megfelelő elnevezés és leírás mellé.

Síriginis; ennek segítségével kaparták le a sportolás után olajjal bekenett testükről az izzadságot és a koszt.

Olajos edény, amelyben testápoló olajat tartottak.

2. A múzeumpedagógiai program feladatlapja

ANTIK GYŰJTEMÉNY

AZ ÉVSZAK MŰTÁRGYA
 2012. TAVASZ NYÁR ŐSZ TÉL

2012. JÚNIUS 12 – SZEPTEMBER 2.

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM – ANTIK GYŰJTEMÉNY

3. A kiállítás plakátja

4. A nyári tábor 2012. június 26-án tartott foglalkozása a kiállításnál

Szépművészeti Múzeum Antik gyűjtemény - Mozilla Firefox

Efél Szerkesztés Nézet Előzmények Könyvjelzők Eszközök Súgó

Szépművészeti Múzeum Antik gyűjtemény

www2.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/evszak_mutargya/evszak.php?id=736

British School at Athens E-Radio Greece - The... kathimerini.gr Modern Greek Diction... EKT - National Docu... Szépművészeti Múze... Home - ATHENA - Ac...

Szépművészeti Múzeum
Antik Gyűjtemény
Az Évszak Műtárgya
Archívum
A kiállítások leírásához
Entanón-képek
Leporsólók
Plakátok
Kapcsolódó múzeumi-pedagógiai programok

"Bene lava - Jó fürdőzést!"
Az évszak műtárgya - 2012. nyár

"Tisztálkodj önömet" tanácsolta Ovidius a szeszmi hódításra készülőknek. *Asi assuetos* című tanköltményében. A biztos test és gondozott arcomocsak a szeszem művészetében nélkülözhetetlen, hanem alapvető társadalmi elvárás volt egy érvényesülni akaró római polgár számára.

A rendezett és ápoltság megjelenését ugyanis a *Kovositas* alapvető jellemzőjének tartották, és gyakran állították szembe a Birodalmon kívül élő népek, a "barbárok" mosdatlanságával.

A tisztálkodásnak, a sportolásnak, egyúttal pedig a társadalmi kapcsolatok építésének egyik fő szintetikus magán- és közfürdők szolgálták, amiket a rómaiak - nők férfiak egyaránt - rendszeresen és örömmel látogattak. A görög hagyományokra épülő római fürdőkultúráról nemcsak a bicadalomszerte, így a pannoniai tartományokban is látható fürdőépületek kusza és impozáns romjai tanúsodnak, hanem az azok a tárgyi kellekek is, amelyeket egykor a fürdőzés és az ahhoz szorosan kötődő testápolás során használtak.

A fürdőzés kellekeit (*instrumenta balnei*) - jökvánások kíséretében - előszentettel ábrázolták a fürdők bejáratánál, néhány ábrázoláson pedig a fürdőbe igyekvő polgárok vagy az urukat kísérő szolgák kezében is láthatjuk ezeket. A törölköző, a fürdőlepedő és a gőzfürdőben használatos fatalpú papucs (*soccus*) mellett a fürdőzés kellekéként tartjuk számon a funkcionálisan összetartozó eszközökből álló, egyetlen tartógyűrűre fűzött készletet. Ehhez tartoztak az ívesen hajló fémkaparók (*strigili*) és a fürdőtálak is. A sportolást követően tisztálkodás céljából a strigilisek segítségével kaparták le az olajjal bekent testikéről az izzadságot és koszt (7).

A legszebb bronz példányokat öntött nyéllal, poncolt díszítéssel készítették. Közéjük tartozik az itt bemutatott, pannoniai lelet: az Erden, egy gazdag helyi előkelőnek a 2-3. század fordulójára keltezhető sírában talált stugilis pengéjét delfinekkel, az élénkesség és a gyorsaság szimbólumaival és győzelmi jelképpel: vízába állított pálmákkal díszítették, bunkósbot formájúra alakított nyele pedig minden ókori atléta példaképét, Heszulest idézte (2).

Fotó: Mátyus László Szépművészeti Múzeum

Fotó: Mátyus László Szépművészeti Múzeum

5. A kiállítás az Antik Gyűjtemény honlapján